

Suomalainen näkökulma Titanicin tapahtumiin

Suomalainen Matilda Backström pääsi Titanicilta turvaan viimeisellä pelastusveneellä. Hän menetti onnettomuudessa miehensä ja koko tulevaisuutensa. Mutta vatsassa kasvoi vauva, joka sai aikoinaan tyttären. Nyt tämä tytär kertoo mummonsa tarinan

Titanic lähdössä neitsytmatkalleen Southamptonista. Etummaisessa mastossa näkyvä rakennelma on tähystyspaikka, josta jäävuori havaittiin. Matilda Backström kävi kuvattavana New Yorkin Harlemissa joitakin vuosia ennen Titanicin onnettomuutta.

Matilda ei välitä pukeutua, hän haluaa heti pois hytistä, Pelkkä yöpuku

Mummo ei halunnut puhua siitä. Tapahtumat olivat olleet liian kauheita. Tuoreen aviomiehen kuolema oli viiltänyt.

Kahden veljen menettäminen oli järkyttänyt. Hyiseen mereen hukkuvien ihmisten hätähuudot olivat kouraisseet. Huoli omasta ja vatsassa kasvavan vauvan selviämisestä oli piinannut. Toiveikkaana suunniteltu tulevaisuus Amerikoissa oli kadonnut, se oli noin vain uponnut. Liikaa, se kaikki oli liikaa. Parempi vaieta, vielä vuosikymmenten jälkeen. Ja toisaalta se, mitä mummo oli kokenut, oli jotenkin arkista. Suvussa mummon tarina tiedettiin, nuoremmalle polvelle se oli ollut olemassa aina. Suotta sitä kertaamaan, mitä turhaan vellomaan.

Myöhemmin tyttärentytär Arla Ek, 72, on selvittänyt mummon tarinaa. Hän on lukenut kirjoja, tutkinut mummon säästämiä postikortteja. Saanut käsiinsä vanhoja lehtijuttuja ja valtamerilaivojen ruokalistoja. Tarkastellut valokuvia. Pala palalta on piirtynyt kuva siitä, mitä mummolle Titanicilla tapahtui.

Mummo oli Maria Mathilda Backström, kutsumanimeltään Matilda. Hän oli yksi niistä kahdestakymmenestä suomalaisesta, jotka pelastuivat uponneelta Titanicilta. Pelastui vatsassaan kuudennella kuulla kasvava vauva, Arla Ekin äiti. Pelastui, mutta kadotti miehensä, veljensä, koko tulevan elämänsä.

Menetykset koettuaan mummo ei halunnut jäädä Amerikkaan, hän palasi kotiin Keitalan kylään Ruotsinpyhtäälle. Synnytti vauvansa, eli elämänsä. Ja vaiken.

Kello 23.40 Rysähdys herättää

Kova rysäys herättää Matildan. Hän vilkaisee puolisoaan, miestä, jonka kanssa hän on ehtinyt olla naimisissa vasta puoli vuotta. Alfredia rytinä ei ole häirinnyt, tämä jatkaa levollisena uniaan. On huhtikuun 14. päivä vuonna 1912. Aviopari on valtamerilaiva Titanicin kyydissä viidettä päivää matkalla Englannin Southamptonista New Yorkiin.

Matilda ymmärtää heti, että jotakin on tapahtunut. Hän ei ole kuullut tällaista rytinää koskaan, vaikka on ollut merillä aiemmin. Ensimmäisen kerran nyt 33-vuotias Matilda lähti New Yorkiin parikymppisenä. Smedsiksi nimetty kotitila tarjosi työtä vain vanhimmalle veljelle, loppujen yhdeksän lapsen piti löytää elanto muualta.

Matilda päätti matkustaa yhdessä siskonsa kanssa Amerikkaan. Sinne päätyi vuosien varrella kaikkiaan kuusi perheen lapsista. Kotikylältä aiemmin valtameren yli muuttanut perhe auttoi töiden hankkimisessa, ja Matilda työskenteli seitsemän vuoden ajan kotiapulaisena eri perheissä milloin keskikaupungilla, milloin Bronxissa.

Alfred Backström ja Matilda viettivät tahoillaan sinkkuelämää New Yorkissa ennen kuin palasivat Suomeen ja menivät naimisiin. Arla Ek oli mummonsa Matildan kuollessa seitsemänvuotias. Matildan ja Alfredin vihkisormus periytyy suvussa aina vanhimmalle tyttärelle elämä valtameren takana houkuttaa veljiä; eletään suuren Amerikan-kuumeen viimeisiä vuosia.

Suomi taas, Suomi värjyy Venäjän vallan alla toisen sortokauden vuosissa. Tulevana kesänä Suomen joukkue marssisi Tukholman olympialaisissa - niissä, joissa **Hannes Kolehmainen** juoksee kolme kultamitalia - keisarikunnan lipun alla heiluttaen vain vaatimatonta Finland-kylltiä ja helsinkiläisen naisvoimisteluseuran lippua. Seuraavana syksynä Suomen senaattiin alettaisiin nimittää venäläisiä yhdenvertaisuuskin seurauksena.

Matildan veljistä 37-vuotias **Vilhelm** on naimaton. 28-vuotias **Birger** on jättänyt kotimaahan vaimon ja kolme lasta, joista nuorin on syntynyt vain kuukautta ennen isän lähtöä. Suunnitelmana on, että myöhemmin perhe muuttaa perässä Amerikkaan tai Birger palaa Suomeen.

Titanicilla yksin matkustavat miehet majoitetaan laivan keulaan, jonne vesi alkaa törmäyksen jälkeen tulvia ensimmäisenä. Ei ole siis ihme, ettei Maria löydä veljiään. Hän ei näe heitä enää koskaan.

"Tässä he ovat, kaikki neljä. Kuinka tyylikäs mummo onkaan", Matildan tyttärentytär Arla Ek näyttää mustavalkoisia potetteja, joissa hänen parhaimpiensa pukeutuneet sukulaisensa poseeraavat totisina. tai Harlemissa, joka oli tuolloin juutalaisten asuttamaa ja suomalaissiirtolaisten suosimaa aluetta.

Rysähdyksensä vaivaa Matildaa niin paljon, että hän herättää miehensä. Alfredkin on matkustanut laivalla aiemmin, hän on työskennellyt New Yorkin seudulla rakennuksilla, joita näinä vuosina kohoaa Amerikkaan kiivaalla tahdilla.

Nyt Alfred nousee sängystä ja kiiruhtaa kannelle tiedustelemaan, mitä on tapahtunut. Jonkin ajan kuluttua pelästynyt mies palaa ja kertoo, että laiva on törmännyt jäävuoreen.

Matilda säikähtää. Hän ei välitä pukeutua, hän haluaa heti pois hytistä, pian ylös kannelle. Pelkkä yöpuku yllään Matilda nousee portaita miehensä kanssa. Vaatetus ja mukaan otettu omaisuus ovat nyt toisarvoisia. "Matildalla ja Alfredilla oli kotoa lähtiessä mukana isot matkakirstut", Arla Ek tietää.

Kello 00.05 Missä ovat veljet?

Kannelle on jo kerääntynyt paljon ihmisiä, mutta kaikki ovat levollisia. Osa miehistä palaa takaisin sisälle jatkamaan kesken jääneitä ajanvietteitään, korttipeliä ja viskin juomista. Laivan henkilökunta vakuuttaa, että vaaraa ei ole.

Mutta Alfredin saama tieto on totta. Titanic on todella osunut jäävuoreen. Useimmat muut matkustajat tosin kuvailevat törmäystä toisin kuin Matilda. Heidän mielestään sitä tuskin havaitsi, se tuntui lähinnä joustinpatjan heilautukselta. Mutta Matilda matkustaakin kolmannessa luokassa, ehkä törmäys tuntui laivan alaosissa selvemmin. Ainakin Matilda heräsi siihen.

Kannella Matilda etsii katseellaan kahta veljeään, jotka Alfred suostutteli mukaan matkalle saatuaan tietää työpaikoista rakennuksilla. Koska kotiseudulla töitä on tarjolla huonosti,

Kello 00.20 Naiset ja lapset kannelle

Kaksikymmentä minuuttia puolenyön jälkeen laivan henkilökunta kehottaa ensimmäisessä luokassa matkustavia naisia ja lapsia menemään kannelle. Miesten käsketään pysyä poissa pelastusveneistä.

Matilda ja Alfred joutuvat vielä odottamaan, kaikki kolmannessa luokassa matkustavat joutuvat odottamaan. Pariskunta on kuitenkin monia suomalaisia - heitä on laivalla kaikkiaan 63 - paremmassa asemassa. Aiempien Amerikan-vuosiensa aikana he ovat oppineet englannin kielen, he osaavat hankkia tietoa.

Isoveli Vilhelm Gustafssonin ruumiin löytö-ilmoitukseen listattiin, että tämän taskuissa oli kello, veitsi, kampa, hopeaketju, avaimet ja 21 dollaria sisältävä lompakko.

Matildan pikkuveli Birger Gustafsson oli saanut rakennettua perheelleen talon Keitalaan juuri ennen Amerikanmatkaa.

Matilda ja Alfred ovat onnekkaita, sillä he pääsevät pois

Matilda ja Alfred ovat myös onnekkaita, sillä he pääsevät pois kolmannen luokan tiloista. Moni muu jää sinne jumiin, sillä ovia pidetään lukossa.

Eri matkustajaluokkien eristäminen on näinä vuosina normaali käytäntö. Kolmannen luokan kansalaisia pidetään likaisina, heidän pelätään tartuttavan tauteja ja loisia. Matilda ja Alfred joutuivat lääkärintarkastukseen jo Hangossa päästäkseen matkaamaan höyrylaiva Polariksella Englantiin. Kun nyt Titanicilla rahvasta ei päästetä kosketuksiin ylempien luokkien matkustajien kanssa, nämä lasketaan New Yorkissa maihin ilman tarkastusta.

Titanic kuitenkin poikkeaa muista aikansa aluksista, sillä kolmannenkin luokan tilat ovat ennennäkemättömän mukavia. Ei niissä sentään ole kuntosalia tai turkkilaista saunaa kuten ensimmäisessä luokassa, mutta on kahden hengen hyttejä ja tilava ruokailusalonki pitkine pöytineen. Matilda ja Alfred ovat alkumatkalla ihastelleet laivaa ja nauttineet kävelyistä välikansilla. Niin siistiä ja kaunista, on Matilda miettinyt.

Silti erottelu näkyy kaikessa. Ensimmäisen luokan matkustajia viihdyttää orkesteri. Kolmannen luokan baarissa on piano, jota saa soittaa jos osaa. Titanicin törmätessä jäävuoreen ensimmäisen luokan salongeissa vielä seurusteltiin ja pelattiin korttia. Kolmannen luokan väki oli tuolloin jo pedeissä, sillä heidän yhteistiloistaan himmennettiin valot kello yhdeltätoista.

"Pelkkää satua koko elokuva", Arla Ek hymähtää viitaten **James Came-ronin** ohjaamaan Titaniciin, jossa eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvat nuoret rakastuvat toisiinsa.

Kello 00.45 En jätä Alfredia

Matiltaa ja Alfredia kehoitetaan menemään kannelta muiden suomalaisten kanssa sisälle kolmannen luokan oleskelutilaan. Matkustajat eivät vielä käsitä, kuinka uhkaava tilanne on. Laivan henkilökunta on paremmin perillä tapahtumista, mutta eivät hekään tiedä, että törmäyksen voima on syvyyksissä vääntänyt Titanicin kyljestä metallilevyjä toisiinsa kiinnittäneet niitit irti yli 90 metrin matkalta.

Vähitellen tunnelma alkaa muuttua levottomaksi. Ilmaan ammutaan hätäraketteja, ja mereen lasketaan kömpelösti pelastusveneitä, joihin on päästetty ensimmäisessä ja toisessa luokassa matkustavia naisia ja lapsia. Matkustajat päättävät, että jonkin täytyy olla pahasti vialla.

Yön edetessä Matildalle tarjotaan paikkaa eräässä pelastusveneessä, mutta hän kieltäytyy siitä. Matilda ei ole ainoa, joka ei halua astua vakaalta valtamerialukselta soudettavaan pelastusveneeseen.

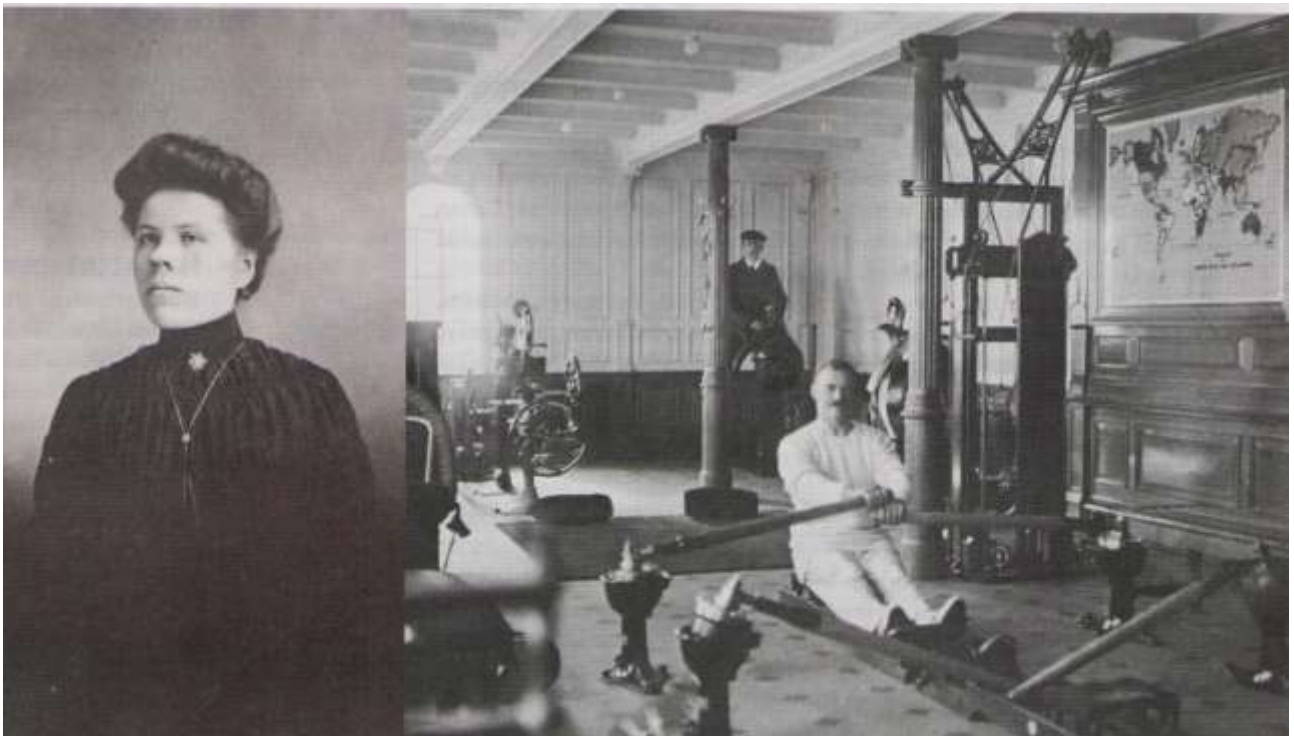
Niin vahva on usko Titanicin maineeseen laivana, joka kaksipohjaisena ja 16 osastoon jaettuna pysyisi pinnalla. Niin voimakas on luottamus uuteen teknologiaan tänä aikana, jolloin kuukautta aiemmin on valloitettu etelänapa ja lennetty välilaskuitta Pariisista Lontooseen.

Miksi Titanicista tuli legenda?

Titanic ei ole ainoa alus, jonka onnettomuudessa on menehtynyt suomalaisia. Esimerkiksi kaksi vuotta Titanicin onnettomuuden jälkeen Kanadan edustalla höyryalus Empress of Ireland törmäsi norjalaiseen hiililaivaan ja vei mukanaan 70 suomalaista enemmän kuin Titanic.

Titanicista kasvoi legenda, koska monet matkustivat laivalla perhekunnittain tai ystävien kanssa. Jäljelle jääneet osasivat kertoa yksityiskohtaisesti, mitä laivalle ja omaisille oli tapahtunut. Tarina jäi elämään.

Titanicin kuntosalilla saattoi käyttää soutulaitetta, polkea kuntopyörää ja voimailua painojen avulla. Matilda Backström oli perheensä kymmenestä lapsesta viides. New Yorkiin hän lähti aluksi yhdessä siskonsa kanssa.

Titanic ei uppoa, ihmiset tietävät, ja pelastusveneet lähtevät matkaan puolityhjinä. Sitä paitsi mikään ei ole vielä näkyvästi pielessä. Titanic kelluu rauhallisesti pinnalla, on tyyntä ja tähdet loistavat. Pelastusveneisiin päästetään vain naisia ja lapsia, eikä Matilda halua jättää miestänsä.

Matildan ja Alfredin tyttärentytär Arla Ek tietää, että isovanhemmat tunsivat toisensa jo lapsuudesta, sillä he olivat kotoisin samalta kylältä. Kumpikin lähti aikoinaan New Yorkiin, missä he Arla Ekin käsityksen mukaan löysivät toisensa, vaikka palasivatkin takaisin Reitalaan omia aikojaan, Matilda ensin, Alfred perässä.

"Häät tultiin viettämään kotiin", Arla Ek toteaa ja näyttää Matildalta jäänyttä kulta-kuparisekoitteista vihkisormusta, johon on kaiverrettu Matilda & Alfred 24.9.1911.

Kello 01.20 Paniikki leviää

Titanicin keula vajoaa hiljalleen. Laivan henkilökunta ei enää pysty peittämään hermostuneisuuttaan, ja paniikki alkaa vallata kolmannen luokan tiloissa tungeksivia matkustajia.

Matilda katselee, kuinka kauhistuneet ihmiset huutavat, tönivät ja potkivat toisiaan päästäkseen pelastusveneisiin. Laivan upseerit yrittävät hillitä joukkoja, mutta laukauksia, joita heidän myöhemmin väitetään mahdollisesti ampuneen, Matilda ei kuule. Tässä vaiheessa, veden ryöpytessä laivan osastolta toiselle, on myöhäistä jossitella. Mutta silti: Olisiko jäävuori huomattu hyvissä ajoin, jos tähystyskiikareiden säilytyslaatikon avain ei olisi unohtunut toiselle laivalle siirretyn perämiehen taskuun?

Olisiko tähystäjä **Frederick Fleet** havainnut jäävuoren ilman kiikareitakin tarpeeksi ajoissa, jos vuori ei olisi ehkä vain tuntia paria ennen törmäystä kääntynyt meressä ylösalaisin? Jos merenpinnan yläpuolelle ei olisi jäänyt vuoren veden täyttämää, tummaa osaa, jota oli pimeässä vaikea nähdä?

Olisiko onnettomuus vältetty, jos Titanicin kapteeni **Edward Smith** olisi ottanut muiden laivojen sähköttämät varoitukset jäävuorista tosissaan? Jos ajan henkeen ja itsetuntoon sopivana käytäntönä ei olisi ollut, että laivat kulkevat aina täyttä vauhtia?

Olisiko Titanic pysynyt pinnalla, jos laiva ei olisi kääntynyt jyrkästi vasempaan heti, kun jäävuori havaittiin? Jos Titanic olisi törmännyt vuoreen suoraan, jolloin vauriot olisivat jääneet pienemmiksi? Jos, jos, jos.

Matilda kuulee jäätävään veteen joutuneiden 1500 ihmisen huudot.

Matilda ei tällaisia mieti. Hän ei tiedä tarkalleen, mitä on tapahtunut; kukaan ei vielä tiedä. Selvää on vain se, että Titanic vajoaa väijäämättä.

"Mummo sanoi vain, että se oli niin kauheaa. Hän ei halunnut puhua tapahtuneesta yhtään enempää", Arla Ek toteaa.

Kello 02.05 Viimeiselle lautalle

Alfred pyytää Matildaa nousemaan pelastusveneeseen. Matilda suostuu ja kiipeää pelastusliivit yöpaidan päälle kiinnitettynä koottavalle pelastuslautta D:lle, jossa on purjekankaiset laidat ja neljä pitkää airoa.

Koetan itse päästä seuraavaan pelastusveneeseen, Alfred lupaa, mutta lautta D on Titanicin viimeinen pelastusvene. Ehkä Alfred ei tiedä sitä. Tai ehkä hän tietää mutta tahtoo saada vaimonsa rauhoittumaan. Ehkä hän haluaa saattaa edes Matildan turvaan.

Laivan kahdeksanhenkisen orkesterin musiikkia Matilda tuskin kuulee, vaikka se on nyt siirtynyt soittamaan ensimmäisen luokan sisääntuloaulasta ulos yläkannelle. Orkesteri soittaa laivan styyrpuurin puolella, ja Matildan pelastuslauttaa lasketaan mereen paapuurin puolelta.

Tosin lauttaa ei varsinaisesti tarvitse laskea veteen. Titanic on jo niin upoksissa, että lautta D lipuu suoraan tyneen mereen. Kaksi miestä yrittää päästä mukaan, mutta heidät heitetään armotta takaisin Titanicille. Kolmas mies hyppää kyytiin, ja koska häntä ei enää saada lautalta pois, hänet jätetään virumaan lautan pohjalle. Seuraavien tuntien kuluessa mies kuolee hyppäämisestä saamiinsa vammoihin.

Lautalla on niin ahdasta, että ihmiset istuvat kiinni toisissaan. Se lämmittää, sillä jäälauttojen ja vuorten täyttämä meri hohkaa kylmää. Onneksi ei tuule.

On säkkipimeää. Ihmiset kyselevät toisiltaan, keitä lautalle on päässyt ja onko kenelläkään tietoa muille laivoille pelastuneista. Kuuluu itkua ja voitotusta. Pelastuslautalle päätyneet 22 ihmistä on sekalainen joukko. On amerikkalaisen pankkiirin tytär koira mukanaan. On 2- ja 3-vuotiaat ranskalaispojat, jotka heidän isänsä on kidnapannut kesken riitaisen avioeron, isä itse ei ole lautalla eikä pelastu.

On ruotsalainen 18-vuotias tyttö, joka on lähtenyt matkalle sulhasensa kanssa. On new yorkilaisen, salanimellä matkustaneen liikemiehen rakastajatar. On irlantilainen nuori nainen, joka on ehkä matkalla kotiapulaiseksi New Yorkiin kuten Matilda aikoinaan. Matildan lisäksi lautalla on toinen suomalainen. "Erna Andersson oli kotoisin Keitalan naapurikylästä. Hän oli nuori, vasta 17-vuotias", Arla Ek huokaa.

Kello 02.20 Titanic uppoaa

Matildan pelastusvenettä soudetaan vimmatusti kauemmas vajoavasta laivasta. Pelätään uppoamisen aiheuttamaan aaltoa ja mahdollista räjähdystä. Kymmentä yli kaksi Titanicin keula on painunut niin syvälle, että perä ja potkurit nousevat merestä. Valtava savupiippu irtoaa ja surmaa kymmeniä ihmisiä. Selvinneet pakenevat peräosaan, turhaan. Titanicin valot sammuvat kello 02.18, ja laiva katkeaa kahtia. Etuosa vajoaa nopeasti pinnan alle. Takaosa seuraa hiljalleen perässä.

Matilda kuulee jäätävään veteen joutuneiden 1500 ihmisen huudot. Vaikka pelastusveneet eivät olisi lähteneet liikkeelle puolityhjinä, kaikille ei olisi ollut niissä tilaa. Paikkoja on yksinkertaisesti paljon vähemmän kuin matkustajia, vaikka pelastusveneitä on enemmän kuin säännökset edellyttävät. Eikä veteen joutuneita uskalleta nyt yrittää poimia kyytiin, jotta pelastusveneet eivät kaadu. Sitä paitsi on pimeää, aivan pilkkopimeää.

Yhdessä pelastusveneessä viritetään laulua peittämään kuolonkampailun ääniä, mutta pian laulu vaimenee. Samoin käy veteen joutuneiden huudoille, yksi kerrallaan. Viimeinen vaikerrus kuuluu noin 40 minuuttia uppoamisen jälkeen, sitten on hiljaista. Pimeää, yksinäistä ja hiljaista.

Matilda istuu yöpaita päällään pelastusveneessä eikä vielä tiedä, että Alfred on hukkunut eikä ruumista koskaan löydetä. Hän ei ole selvillä siitä, että myös veljistä nuorempi katoaa ja että vanhemman ruumis tunnistetaan ja haudataan mereen.

Matilda ei voi vielä olla varma siitäkään, että hän itse pelastuu. Että muutaman tunnin kuluttua hän kiipeää köysitikkaita pitkin hätäsanoman saaneelle höyryalus Carpathialle, jossa hänelle tarjotaan heti viiniä ja lämmintä ruokaa. Maria Mathilda Backström ei tiedä, että hänellä on edessään vielä 35 vuotta elämää. Että hän palaa kotitalalle äitinsä ja veljensä luo. Että hän synnyttää Suomessa tyttärensä. Että hän saa asua lapsuudenkotinsa kammaria syytinki-sopimuksella, vaikka tila veljen kuoltua joudutaan myymään. Että hän ei mene uudelleen naimisiin. Että yksi hänen oman tyttärensä lapsista asuu osan lapsuusvuosistaan hänen luonaan.

Se tyttärentyttäjä on Arla Ek. Mummonsa tarinaa palasista koonnut Arla Ek. "Mummo oli niin kiltti ihminen. Hän ei valittanut kohtaloaan koskaan", tämä lapsenlapsi sanoo hiljaa.

Pelastuslautta D, jolla Matilda pelastui. Virallisesti sillä oli tilaa 49 matkustajalle, mutta jo 22 ihmistä joutuivat istumaan ahtaasti.

Matilda synnytti Titanicin uppoamisen jälkeen Suomessa tyttären, joka istuu kuvassa isoäitinsä sylissä. Matilda Backström eli loppuelämänsä Keitalassa. Hänet on haudattu Ahvenkosken hautausmaalle.

Tehnyt Jari Saarinen. Lähde: Seura-Lehti